

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Siseministeerium
info@siseministeerium.ee

Teie 15.12.2025

Meie 04.02.2026

nr 1-6/3325-1, SIM/25-
1402/-1K
nr 8-2/9999

Isikunimeseaduse eelnõu kooskõlastamine

Siseministeerium on esitanud Justiits- ja Digiministeeriumile (edaspidi ka *JDM*) kooskõlastamiseks isikunimeseaduse eelnõu.

Justiits- ja Digiministeerium kooskõlastab eelnõu märkustega.

I. Sisulised märkused

1. **Eelnõu § 1 lõigetes 3 ja 4** nähakse ette, et seaduse alusel rakendatavale haldusmenetlusele kohaldatakse haldusmenetluse seadust ja reguleerimata küsimustes perekonnaseisutoimingute seadust ja rahvastikuregistri seadust.

Isikunimesid antakse samas ka maakohtus isaduse omaksvõtul, tuvastamisel või vaidlustamisel, aga ka lapsendamisel. Neid asju (isaduse tuvastamine, lapsendamine jne) otsustatakse üldjuhul tsiviilkohtumenetluse seadustikus (edaspidi *TsMS*) ette nähtud korras ja ilmselt saab see nii olema ka tulevikus. Kehtivas nimeseaduses viidatakse, et kohtu poolt isikunime andmisel ja kohaldamisel rakendatavale menetlusele kohaldatakse tsiviilkohtumenetlust reguleerivaid sätteid (nimeseaduse § 2 lg 2). Eelnõus sellist viidet *TsMS*-ile ei ole. Selliselt on eelnõus reguleerimata, millistest menetlussätetest tuleks lähtuda kui isikunimega seonduvat lahendatakse maakohtus tsiviilkohtumenetluses. Seletuskiri ei anna infot selle kohta, miks eelnõu ei sisalda enam viidet *TsMS*-ile.

Palume eelnõu täiendada või selgitada seletuskirjas, miks viide *TsMS*-ile (nii nagu kehtivas nimeseaduses) pole vajalik.

2. **Eelnõu § 2** näeb ette isikuandmete töötlemise. Sellega seonduvalt on *JDM*-il järgmised märkused:

A. Kõnealusel paragrahvi lõike 1 kohaselt töödeldakse nimetoimingute läbiviimiseks isikuandmeid käesolevas seaduses, perekonnaseisutoimingute seaduses ja rahvastikuregistri seaduses sätestatud alustel ja korras. Lõike 2 näeb ette, et nimetoimingute läbiviimiseks töödeldakse isikuandmeid, sealhulgas eriliigilisi isikuandmeid, rahvastikuregistris. Lõige 3 näeb ette nimetoimingute läbiviimiseks töödeldavate isikuandmete loetelu.

Leiame, et lõiked 1–3 on võimalik kokkuvõtlikult esitada järgmises sõnastuses:

(1) Käesolevas seaduses sätestatud nimetoimingute läbiviimiseks töödeldakse rahvastikuregistris isikuandmeid, sealhulgas eriliigilisi isikuandmeid, käesolevas seaduses,

perekonnaseisutoimingute seaduses ja rahvastikuregistri seaduses sätestatud alustel ja korras järgmisi isikuandmeid:

1) [järgneb hetkel lõikes 3 ette nähtud loetelu].

Kuna kogu isikuandmete töötlus nimetoimingute läbiviimisel toimub rahvastikuregistris, siis on sama paragrahvi lõige 5 võimalik sõnastada eelnevast tulenevalt järgmiselt:

(5) Käesolevas paragrahvis nimetatud isikuandmete, ~~mis on kantud rahvastikuregistrisse~~, säilitamine on sätestatud rahvastikuregistri seaduse §-s 8.

B. Sama paragrahvi lõige 3 näeb ette, et nimetoimingute läbiviimiseks töödeldakse muu hulgas ka isiku emakeelt ja hariduse andmeid. Seletuskirja kohaselt on andmete kogumine vajalik statistilistel eesmärkidel. Juhime tähelepanu, et sellisel juhul ei ole andmetöötlus vajalik nimetoimingute läbiviimiseks ja see ei ole kooskõlas isikuandmete töötlemise minimaalsuse põhimõttega. Statistilistel eesmärkidel isikuandmete töötlemine eelnimetatud toimingute läbiviimise raames on vajalik üksnes juhul, kui seadusest tulenev ülesanne nimetoimingute läbiviimise kohta statistika tegemine, mis hõlmab ka nimetoiminguga seotult nimetatud andmete kohta statistikat. Palume seletuskirjas välja tuua, kuidas on statistilistel eesmärkidel nimetatud andmete töötlemine seotud nimetoimingute läbiviimisega.

Kui selline seos puudub, siis tuleb nimetatud andmed nimetoimingute läbiviimise eesmärgil töödeldavate andmete § 2 lõike 3 ning § 20 lõike 2 loetelust välja jätta.

C. Samuti tuleb nime muutmisel tagada andmete töötlemise minimaalsuse põhimõte. See tähendab, et olukorras, kus isik muudab oma nime näiteks soo vahetuse tõttu, ei pea ta esitama muid isikunimeseaduse §-s 2 nimetatud andmeid, mis tema nime muutmise üle otsustamist ei mõjuta, näiteks usulise kuuluvuse andmed jne. Palume seetõttu tuua seletuskirjas välja, millise rakendusaktiga on reguleeritud iga nime muutmise toiminguh puhul töödeldavate isikuandmete koosseis. Seletuskirja lisaks olevates rakendusakti kavandites seda reguleeritud ei ole.

Kui sellekohast regulatsiooni hetkel kavandatud ei ole, palume täiendada **eelnõu § 17 lõikes 3** sisalduvat volitusnormi näiteks järgmiselt (täiendusettepanek alla joonitud): „Isikunime muutmise toimingute täpsed andmekoosseisud, tingimused ja korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega“.

D. Eelnõu § 2 lõike 3 punkt 2 kohaselt kuulub töödeldavate isikuandmete hulka muu hulgas isikukood. Eelnõu kohaselt võib nimevahetus olla ka abielu lahutuse või abiellumise tulem. Eestis võib nimetatud perekonnaseisu toimingus osaleda Eestis seaduslikult viibiv isik, kes ei ole Eesti resident. Sellisel isikul puudub isikukood. Nt väliriigis sõlmitud abielu lahutamine Eestis, kus üks osapool ei ole Eesti resident.

Teeme ettepaneku sõnastada eelnõu § 2 lõike 3 punkt 2 järgnevalt: „2) isikood või sünniaeg“.

E. Eelnõu § 2 lõige 4 näeb ette, et isikuandmete vastutav töötleja on nimetoiminguid tegev asutus. Juhime tähelepanu, et nimetoimingute tegemine on asutusele pandud seadusega (nt eelnõu § 17 lg 2), mitte talle volitatud ülesanne ja ta täidab oma ülesannet rahvastikuregistri kaudu, siis on ta ka rahvastikuregistri kaasvastutav töötleja ja see peaks olema sätestatud rahvastikuregistri seaduses. Ka seletuskirja kohaselt on isikuandmete vastutavad töötlejad nimetoiminguid läbiviivad asutused.

Palume rahvastikuregistri seaduse § 3 lõiget 2 muuta selliselt, et seal nähtuksid registri kaasvastutavad töötlejad.

F. Lõike 3 punktis 12 kasutatakse sõnastust: „12) kriminaalkorras karistatuse andmed“. Kui lugeda seletuskirja lk 19, siis võib aru saada, et silmas on peetud ka karistusregistri arhiivi kantud andmeid. Arhiivi kantud andmete kasutamiseks õiguse andmisel ei saa kasutada mõistet „karistus“. Eelnõus tuleb punkti 12 sel juhul muuta ning tuua sõnaselgelt välja ka võimalus, et töödeldakse mh ka karistusregistri arhiivi kantud andmeid. Vastavalt karistusregistri seaduse § 5 lõikele 1 on registrisse kantud isiku karistusandmetel on õiguslik tähendus isiku karistatuse ja kuriteo või väärteo korduvuse arvestamisel kuni andmete kustutamiseni. Seega karistatuse

mõistet saab kasutada nende andmete puhul, mis on registris kuni andmete kustutamiseni. Arhiivi kantud andmed on karistatuse puhul välistatud. Nt eelnõu § 18 lõige 5 kasutab sõnastust „kriminaalkorras karistamise andmeid“.

Palume ühtlustada eelnõus ja ka seletuskirjas sõnakasutust.

3. Eelnõu § 3 sätestab isikunime mõiste, selle kasutamise korra ja nimetoimingu mõiste.

A. Eelnõu § 3 lg 1 kohaselt on isiku nimi, mis on kantud dokumenti või andmekogusse. Seletuskirja kohaselt võib isikunimi põhineda muu hulgas haridust tõendavas dokumendis toodul. Leiame, et see ei pruugi olla põhjendatud olukorras, kus välisriikides välja antud sellised dokumendid ei kasuta eestikeelset tähestikku (sh š, ž, õ, ä, ö ja ü tähti). See säte pigem loob õiguselgusetust ja lubab isikul oma nime kirjutamisel põhineda välisriigis välja antud dokumendil, mis ei ole käsitletav isikut tõendava dokumendina.

Teeme ettepaneku sätestada, et isiku nimi saab põhineda vaid isikut tõendavas dokumendis kirja pandul.

B. Eelnõu § 2 lg 1 kohaselt isikunimeseaduses sätestatud nimetoimingute läbiviimiseks töödeldakse isikuandmeid, sealhulgas eriliigilisi isikuandmeid, käesolevas seaduses, perekonnaseisutoimingute seaduses ja rahvastikuregistri seaduses sätestatud alustel ja korras. Samas § 3 lg 1 kohaselt on nimetoiminguks vaid isikunime kandmine dokumenti või rahvastiku registrisse. Sellest tulenevalt on küsitav, miks rahvastikuregistri kande või dokumendi väljastamiseks on vajalik § 2 lg-s 3 loetletud isikuandmete küsimine. Teisalt tutvudes eelnõuga ilmneb, et nimetoiming on hoopis nime andmine, nime vahetamine ja nime muutmine ning dokumendi väljastamine või rahvastikuregistri kande tegemine on vaid menetluse tulem.

Teeme ettepaneku muuta eelnõu § 3 lg 2 vastavalt.

4. Eelnõu § 5 reguleerib piiratud teovõimega isiku nimetoiminguid.

Paragrahvis selgitatakse, et piiratud teovõimega isiku nimetoimingu tegemisel lähtutakse tema huvidest ja õigustest ning võimalusel võetakse arvesse tema arvamust, mis selgitatakse välja ulatuses, milles ta on võimeline menetlusest ja selle tagajärgedest aru saama. Samas seletuskiri rõhutab: „Eelnõus ei ole *expressis verbis* esile toodud kohustust lähtuda lapse huvidest, kuid kohustus seda teha tuleneb lastekaitseaduse §-dest 3 ja 21“. Eeltoodust võib tekkida arusaam, et eelnõu ja seletuskirja tekst ei ole päris üks-ühele kooskõlas, kuivõrd eelnõu tekst rõhutab seda, et lähtutakse piiratud teovõimega isiku (ehk siis sh ka lapse) huvidest. Kui peeti silmas seda, et piiratud teovõimega isiku (mh lapse) huvid ei ole (ainu)määravad ja sinna kõrvale saab võtta ka muid kaalutlusi, tuleks seda selgitada.

Piiratud teovõimega täiskasvanud isiku puhul on taoline lähenemine omane toetatud otsustamissüsteemile. Eestis rakendatakse asendatud otsuse põhimõtet. Kui täiskasvanud isikul on kohus piiranud teovõimet, siis järelikult on talle määratud eestkostja, kes teeb tema asemel otsuseid selles ulatuses nagu kohus on seda võimaldanud. Kohus võib küll küsida ja arvestada isiku arvamust, aga otsuse nimevahetuse vajalikkuseks peab siiski tegema eestkostja.

Palume seletuskirja täiendada eeltoodust lähtuvalt.

5. Eelnõu 2. peatükk reguleerib isikunime andmist.

A. Soovime rõhutada üldiselt kogu eelnõu osas, et eelnõu peab olema kooskõlas perekonnaseadusega (edaspidi ka *PKS*), sh selles ettenähtud lapse parimate huvide ja identiteedi kaitse ja vanemate võrdsuse põhimõtetega ning hooldusõiguse regulatsiooniga. Vastuolude õigustamine formaalse proportsionaalsuse analüüsiga, taandades sisulise perekonnaõigusliku kaalumise haldusliku lihtsuse, nimetraditsiooni ja avaliku huvi argumentidele, ei pruugi olla põhjendatud. Leiame, et eelnõu tuleb üle vaadata ja teostada põhjalikum analüüs, mille põhjal saaks veenduda, et see vastab perekonnaseadusele ja seal kehtestatud põhimõtetele.

Olenemata sellest, et ka kehtiv nimeseadus näeb ette eestkostetasutuse otsustusõiguse juhiks kui vanemad ei saavuta kokkulepet, palume selgitada, kuidas kehtiva perekonnaseadusega on kooskõlas kohalikule omavalitsusele anda seaduse alusel otsustusõigus lapse nime osas. Üldreeglina vanemate vahelised erimeelsused hooldusõiguslikes küsimustes lahendab kehtivas süsteemis kohus, kes peab PKS § 123 alusel lapsesse puutuvaid asju läbi vaadates tegema esmajoonelise lapse huvidest lähtuva lahendi, arvestades kõiki asjaolusid ja asjaomaste isikute õigustatud huvi. Lapse nimi on oluline lapse elu ja identiteeti puudutav küsimus. Seega otsustus, et see õigus antakse vanemate kokkuleppe puudumisel kohalikule omavalitsusele, peab olema põhjendatud ja kooskõlas kehtiva perekonnaseaduse ning ka põhiseadusega (§ 24 ja 15).

Eelnõu § 9 lõiked 2 ja 3 ning sh § 27 lõige 1 kehtestavad lapse perekonnanime andmise ja muutmise osas ranged piirangud, mille kohaselt peab laps kandma ühe vanema perekonnanime ning alaealise perekonnanime ei või muuta viisil, mille tulemusel ei kannaks laps kummagi vanema nime. Need sätted võivad olla vastuolus PKS §-st 123 tuleneva lapse parimate huvidel põhimõttega, mille kohaselt peab igas last puudutavas otsuses toimuma individuaalne ja sisuline huvidel kaalumine. Eelnõu normatiivne lahendus asendab selle kaalumise abstraktse eeldusega, et perekonnanime stabiilsus ja vanema nime kandmine on alati lapse huvides. Seletuskiri õigustab nimetatud piiranguid väitega, et lapse identiteedi järjepidevus ja turvatunne eeldavad perekonnanime muutmatust, kuid ei käsitle olukordi, kus lapse tegelik elukorraldus, hooldusõiguslik reaalsus või identiteeditunne võib sellele eeldatavale stabiilsusele vastu rääkida. Sama probleem kandub üle eelnõu §-desse 10 ja 11, mis annavad kohtule võimaluse anda lapsele isaduse omaksvõtu, põlvnemise tuvastamise või lapsendamise korral uus perekonnanimi, kuid seovad selle võimaluse taas rangete nimereeglitega, mitte lapse huvidel sisulise hindamisega. Kuigi vormiliselt on otsustaja kohus, on sisuline kaalutlusruum eelnõus kitsendatud. Eeltoodust tulenevalt võib olla vastuolu PKS-iga, kui lapse huvi ei saa eraldi välja selgitada ja põhjendada.

Palume seletuskirjas eelnõus kavandatud lahendusi põhjalikumalt põhjendada, arvestades eeltoodut.

B. Eelnõu sätted, mis seonduvad kohtupoolsete toimingutega (lisaks 2. ptk sätetele ka eelnõu § 15), ei vasta tsiviilkohtumenetluse põhimõtetele ega tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) regulatsioonile.

TsMS § 4 lg 1 kohaselt menetleb kohus tsiviilasja üksnes juhul, kui seaduses sätestatud korras on esitatud hagi või muu avaldus, ning üksnes seaduses sätestatud juhul menetleb kohus tsiviilasja omal algatusel. Lõike 2 kohaselt määravad hagimenetluses pooled vaidluse eseme ja menetluse käigu ning otsustavad taotluste ja kaebuste esitamise.

Eelnõu § 10 lõiked 2 ja 3 ja § 11 annavad kohtule õiguse anda lapsele nimi, mis viitab seadusandja soovile anda kohtule omal algatusel asja menetlemise õiguse, mis aga on vastuolus hagimenetluse loogikaga. Eelnimetatud sätetes viidatud tsiviilasjad (ja ka §-s 15 toodud tsiviilasjad) on üldreeglina hagimenetluses menetletavad tsiviilasjad (v.a lapsendamisega seonduvad asjad, mida menetletakse hagita menetluses, TsMS § 550 lg 1 p 3). Hagiasjades menetlusõiguste käsutamise piirangud ja kohtule omal algatusel isiku õigustesse sekkumise võimaluste vajalikkust ja proportsionaalsust tuleb analüüsida ja põhjendada. Arvestades, et TsMS § 4 lg 1 teises lauses kohtu omal algatusel asjade lahendamine on väga erandlik ka hagita asjades, tuleb kõik viidatud eelnõu sätted tsiviilkohtumenetluse regulatsiooni ja põhimõtetest lähtuvalt läbi mõelda, vajadusel ümber sõnastada ning sellest lähtuvalt ka seletuskirja täiendada.

Eelnevaga seonduvalt palume edaspidi ja igakordselt eelnõud, mis puudutavad kohtupoolseid toiminguid edastada ka kohtutele (kõigile astmetele). Palume edastada ka käesolev eelnõu arvamuse avaldamiseks ka kohtutele.

6. Eelnõu § 18 lõiked 2 ja 3 sätestavad piirangud isikunime muutmisel.

Nimetatud sätetest ei selgu, kuivõrd arvestatakse samaväärse süüteo toimepanemisega välisriigis. Eelnõu kohaselt arvestatakse vaid Eestis toimepanduga. Palume seletuskirjas välja tuua, kas ja kuidas arvestatakse välisriigis toime pandud süütegudega.

7. Eelnõu § 23 näeb ette isikunime muutmise automaatse otsustamise.

A. Isikuandmete kaitse üldmääruse artiklist 22 tuleneval võib teha automatiseeritud töötlusel põhineva otsuse üksnes juhul, kui seaduses on ette nähtud ka asjakohased meetmed andmesubjekti õiguste ja vabaduste ning õigustatud huvide kaitsmiseks. JDM on saatnud kooskõlastamisele haldusmenetluse seaduse ja avaliku teabe seaduse muutmise seaduse eelnõu¹, millega nähakse ette kaitsemeetmed automaatseks haldusmenetluseks. Kuni aga puudub üldseaduse tasandi regulatsioon automaatse haldusmenetluse kohta, seni tuleb kaitsemeetmed näha ette eriseaduses.

Palume täiendada kavandatavat eelnõu § 23 näiteks järgmiselt:

„(3) Siseministeerium tagab, et avalduse esitajat teavitatakse õigusest igal ajal vahetule isiklikule kontaktile haldusorgani nimel tegutseva isikuga.

(4) Otsuses märgitakse, et see on antud automaatselt. Otsuse andmisel ei kohaldata nõuet märkida selles haldusorgani juhi või tema volitatud isiku nimi ja kinnitada see tema allkirjaga, kuid selles märgitakse haldusorgani kontaktandmed. Otsusele lisatakse e-tempel.

(5) Otsuse tegemise korral avaldatakse nende andmekogude nimetused, milles sisalduvaid isikuandmeid on kasutatud ning lisatakse kasutatud otsustuspõhimõtete ja kriteeriumide selgitus sellises ulatuses, mis võimaldab avalduse esitajal mõista otsuse aluseid.“

B. Nimetatud säte võib olla vastuolus perekonnaõiguse kaalutusõiguse olemusega olukordades, kus nimemuutus puudutab alaealist või perekondlikku identiteeti. Kuigi § 23 lõike 1 punkt 6 näeb ette, et automaatsust ei tehta juhul, kui on vaja alaealise arvamusel välja selgitada, ei taga see tegelikkuses lapse huvide sisulist kaalumist, vaid üksnes menetlusliku eeltingimuse kontrolli. Palume seletuskirjas selgitada regulatsiooni vastavust perekonnaõiguse põhimõtetele.

8. Eelnõu § 27 lõike 3 punkti 6 kohaselt ei anta perekonnanimeks nime, mis on Eestis kaubamärgina kaitstav tähis.

Eelnõu seletuskirjas on ainus põhjendus § 27 lõike 3 p-le 6 see, et sätte eesmärk on tagada õigusselgus ja see, et eristada inimeste nimesid juriidilistest isikutest.

Esiteks on selline põhjendus ebapiisav – puudub selgitus selle kohta, kuidas selline säte aitab inimeste nimesid juriidilistest isikutest eristada.

Teiseks, selline põhjendus on ka ebakorrekne ega vasta sätte sisule. Sätte sisuks on reguleerida seda, et perekonnanimi ei saa olla kaubamärk. Sättes ei reguleerita seda, et perekonnanimi ei saa olla juriidilise isiku nimi. Lisaks ei ole seletuskirjas põhjenduseks toodud ka seda, et soov on eristada inimese nime juriidilise isiku nimest, vaid juriidilisest isikust, kui sellisest. Jääb arusaamatuks, mida siin mõeldud on.

Kolmandaks, jääb seda selgitust lugedes arusaam, et segi on aetud kaubamärk ja juriidilise isiku nimi (eraõiguslike juriidiliste isikute puhul ärinimi) ning eelnõu koostaja samastab neid. Jääb mulje, et eelnõu koostaja hinnangul registreerivad juriidilised isikud omale alati sellised kaubamärgid, mis on identsed nende nimega/ärinimega, kuid väga paljudel juhtudel see nii ei ole. Juriidilise isiku nimi/ärinimi ja kaubamärk on kaks erinevat asja ja need võivad, aga ei pruugi kattuda. Äriseadustiku (edaspidi ÄS) § 7 kohaselt on ärinimi ehk firma äriregistrisse kantud nimi, mille all ettevõtja tegutseb. Kaubamärgiseaduse (edaspidi KaMS) § 3 kohaselt on kaubamärk tähis, millega on võimalik eristada ühe isiku kaupa või teenust teise isiku samaliigilisest kaubast või teenusest. Seega, kui ärinimi tähistab ettevõtja nime, siis kaubamärgiga tähistatakse kaupu ja teenuseid, mida ettevõtja oma tegevuse käigus pakub. Näiteks AS-ile Eesti Pagari kuulub üle 30 kehtiva kaubamärgi, millest enamus ei sisalda sõnu „Eesti Pagar“, vaid sõnu, mida leivatootja kasutab oma toodete tähistamiseks (nt on AS Eesti Pagari nimele registreeritud kaubamärgid PERENAISE SAI, Önne leib, TERATASKU jne). Kaubamärgi andmebaas asub siin: <https://andmebaas.epa.ee/avalik/#/trademarks>.

¹ <https://eelnoud.valitsus.ee/main/mount/docList/d5f01f2e-07bb-47f7-9536-564c7c136b2bv>

Võttes aluseks eelnõu sätte, et perekonnanimes ei tohi kasutada kaubamärgina kaitstavat tähist, siis see tähendab, et see keeld ei hõlma mitte juriidilise isiku nime kasutust, vaid konkreetse kauba või teenuse tähistamiseks registreeritud kaubamärgi kasutamist (eeltoodud näite puhul see tähendaks, et isiku perekonnanimeks ei saaks anda Teratasku, kuid mitte seda, et tema perekonnanimeks ei saaks olla Eesti Pagar). Seega antud juhul ei lähe eelnõu säte ja seletuskirjas toodud selgitus omavahel kokku, kuna tegelikult selline piirang ei aita inimeste nimesid eristada juriidilistest isikutest ega nende nimedest, vaid üksnes kaubamärkidest.

Neljandaks, jääb mulje, et eelnõu koostaja on arvamusel, et kaubamärgid saavad kuuluda üksnes juriidilistele isikutele ja kujutavad endast üksnes sõnu. Esiteks võivad kaubamärgid kuuluda nii juriidilistele kui ka füüsilistele isikutele, ja teiseks ei ole kaubamärgid üksnes sõnalised. Kaubamärke on väga palju erinevaid liike. Patendiameti veebilehel on toodud hea ülevaade koos näidetega sellest, millist liiki kaubamärke kaitstakse (nt sõnamärk, kujutismärk, ruumiline märk, helimärk, liikumismärk jne, vt ka <https://www.epa.ee/kaubamargid/vaja-teada-enne-taotluse-esitamist/kaubamargiliigid#sm>).

Seega ei ole korrektne sätestada, et perekonnanimeks ei saa anda nime, mis on Eestis kaubamärgina kaitstav tähis, kuna see hõlmaks kõiki kaubamärgiliike ja mh siis tähendaks ka seda, et perekonnanime ei või sisaldada nt helimärki, mis aga ei loo kuidagi juurde õigusselgust. Kuna reaalsuses ei saa kellegi nimi helimärki sisaldada, siis loob selline regulatsioon just õigusselgusetust juurde ega ole ka kooskõlas seletuskirjas toodud õigusselguse saavutamise eesmärgiga.

Lisaks juhib JDM tähelepanu, et eelnõuga loodav säte erineb oluliselt kehtiva nimeseaduse § 17¹ lg 3 punktis 7 sõnastusest, kus on reguleeritud, et *uueks perekonnanimeks ei või olla „üldtuntud registreeritud kaubamärgis sisalduv kaitstud sõnaline osa“*. Ehk kehtiva seaduse kohaselt piiratakse perekonnanimes kaubamärgi sisalduva sõnalise osa kasutamist, mitte kaubamärgi kui terviku kasutamise keelamist. Kehtiva seaduse säte on selles osas seega selgem, kuna sellest saab aru, et mõte on keelata just kaubamärgi sõnaline osa – ehk see hõlmaks nii pelgalt sõnamärke (nt Teratasku) kui ka kombineeritud märke, mis koosneb nii kujutisest (logo) kui ka sõnast.

Küll aga on meie hinnangul ka kehtiva nimeseaduse § 17¹ lg 3 punkti 7 sõnastus problemaatiline ja ebatäpne, kuna seal kasutatakse sõnastust „üldtuntud registreeritud kaubamärk“. Eristatakse kaht kaubamärgi kaitstuse liiki: registreeritud kaubamärk ja üldtuntud kaubamärk. Registreeritud kaubamärk on see, mis on kantud kaubamärgi registrisse (see võib, aga ei pruugi ühtlasi olla ka avalikkusele üldtuntud). Üldtuntud kaubamärk on see, mis on avalikkusele laialdaselt tuntud (nt Coca Cola), kuid ta ei pruugi olla registreeritud. Kaubamärgi üldtuntust tunnistatakse konkreetse vaidluse käigus (KaMS § 7) ning seda ei kaitsta *per se*. Kehtiva seaduse sõnastuses on need kaks asja kokku pandud, kasutades „üldtuntud registreeritud kaubamärk“.

Juhul, kui eelnõu koostaja plaanib eeskujuks võtta kehtiva seaduse sõnastuse, tuleks täpsemalt analüüsida, mida mõeldakse ja mida uue eelnõuga piirata tahetakse. Kui soov on keelata perekonnanimes üldtuntud kaubamärgi kasutamine, on praktikas raske ette kujutada, kuidas seda tagada, kuna üldtuntust tunnistatakse vaid konkreetse õigusliku vaidluse menetluse raames.

Täiendavalt juhime tähelepanu, et kehtiva nimeseaduse § 17¹ lg 3 punkti 7 kohaselt ei või uus perekonnanime olla „juriidilisele isikule viitav nimi“, mida eelnõus ei ole. Jääb selgusetuks, miks selline valik on tehtud. Arvestades, et eelnõu koostaja on seletuskirjas § 27 lg 3 punkti 6 põhjenduseks toonud, et eesmärk on eristada inimeste nimesid just juriidilistest isikutest (nende nimedest?), siis see punkt kehtivast seadusest aitaks seda saavutada. Seega tundub, et on valesti mõistetud, mis on kaubamärk ja mis on juriidilise isiku nimi (ehk ärinimi, mille kasutamise keeld on eelnõuga välja võetud). Perekonnanimes kaubamärgi kasutamine tagab üksnes perekonnanime eristamise kaupadest ja teenustest, mida vastava kaubamärgiga tähistatakse, mitte juriidilisest isikust või tema nimest.

Lisaks toome võrdluseks välja, et äriseadustikus on ka ärinime valikule ette nähtud piirangud, mis puudutavad kaubamärki. ÄS § 12 lg 3 kohaselt ei tohi ärinimes kasutada Eestis kaubamärgina

kaitstavat sõnalist, tähelist või numbrilist tähist või nende kombinatsiooni ilma kaubamärgi omaniku notariaalselt kinnitatud nõusolekuta, välja arvatud juhul, kui ettevõtja tegutseb tegevusaladel, mille suhtes kaubamärk ei ole kaitstud.

Samuti palume selgitada, kas on kaalutud varianti, et perekonnanimes võib olla lubatud kasutada kaubamärgi sõnalist osa kaubamärgiomaniku nõusolekul. Kuna ÄS-i puhul on selline variant olemas, siis ehk tasuks analüüsida, kas ka perekonnanime valikul sellist varianti (st kaubamärgiomaniku nõusolekut perekonnanimes kaubamärgi kasutamiseks) võimaldada, eeldusel, et see vastab muudele perekonnanimele ettenähtud nõuetele. Kui eelnõu koostaja leiab, et sellise erandi tegemine ei ole õigustatud, palume seda põhjendada.

Ühtlasi märgime, et kui perekonnanimi ei saa olla kaubamärk, tähendab see, et perekonnanime andmise menetluse raames tuleb teha otsingud Eestis kehtivate kaubamärkide andmebaasis ja Euroopa Liidus kehtivate kaubamärkide andmebaasis ning seda tuleks ka seletuskirjas, sh mõjude peatükis, käsitleda, kuna sellega kaasneb ametnikule ajakulu. Samuti palume seletuskirjas käsitleda, kui palju on Eestis kehtivaid, sh Euroopa Liidus kehtivaid kaubamärke, et oleks üheselt selge, millises ulatuses selline piirang piirab perekonnanime valikut.

Samuti palume seletuskirjas käsitleda, kui palju praktikas seni on olnud juhtumeid, kus perekonnanime andmisest on keeldutud seetõttu, et selleks on kaubamärgis sisalduv kaitstud sõnaline osa (kehtiva nimeseaduse § 17¹ lg 3 p 7). Selle järgi saaks ka hinnata, kas selline piirang on (üldse) vajalik ning täidab oma eesmärgi.

Väljapakutud regulatsiooni puhul jääb arusaamatuks, kuidas seda piirangut praktikas rakendatakse. Juhul kui isikule siiski antakse perekonnanimi, milleks on kaubamärk (või kaubamärgis sisalduv sõnaline osa), jääb selgusetuks, milliseid nõudeid saab kaubamärgiomanik esitada ja kelle vastu. Hetkel näib, et selliseid tagajärgi eelnõus ega kehtivas nimeseaduses reguleeritud pole. Palume ka seda seletuskirjas käsitleda.

Eeltoodust tulenevalt palume muuta eelnõu ja täiendada seletuskirja.

9. Eelnõu § 28 reguleerib perekonnanime muutmise keeldumise aluseid.

Eelnõu menetlemisel tuleb arvestada, et käesoleva eelnõuga paralleelselt on töös Riigikogu õiguskomisjoni algatatud nimeseaduse eelnõu, millega seatakse teatud kuritegude eest karistatud isikutele eluaegne nime vahetamise piirang. Ebakõlade vältimiseks tasuks neid kaht eelnõu koos menetleda (eelduslikult üheks eelnõuks siduda).

Kui eelnõusid menetleda koos, tuleks läbi mõelda ka küsimus sellest, kas lõppastmes tuleb erisätteks pidada absoluutset nimevahetamise keeldu (Õiguskomisjon on pigem seda silmas pidanud seletuskirja pinnalt) või sätet, mis lubab abiellumise ja lahutuse korral ikkagi perekonnanime muuta. Sõltuvalt lahendusest tuleks eelduslikult täiendada eelnõu §-i 28 viitega sellele absoluutsele keelule või leidma mõne muu normitehnilise lahenduse. Lisaks märgime potentsiaalse ohukohana, et (fiktiiv)abiellud võimaldaks piirangu eesmärgist väga lihtsasti mööda minna ja me ei pea sellist erandit isegi hüvede kaalumise järgselt põhjendatuks, eriti kuna uue nimeseaduse eelnõu § 18 lg 2 nimetatud kuritegude korral oleks nimevahetuse piirang niikuinii tähtajaline (vt lähemalt karistusregistri seaduse (edaspidi KarRS) § 24 lg 1). Praktikast on teada näited, mille puhul on isegi veel vanglas viibiv kinnipeetav korduvalt nime muutnud. See tähendab, et lõpuni pole jälgede segamisel abi isegi piirangust, mille kohaselt saab üldjuhul nime vahetada vaid üks kord (kehtiva nimeseaduse § 16 lg 4 ja uue versiooni § 29). Ikka leitakse mõni (raskesti kontrollitav) põhjendus või siis esitatakse lõputuid taotlusi, mille ametnik peab sisuliselt läbi vaatama (eluaegsete piirangute juurde on Õiguskomisjon lisanud sätte, mille kohaselt jäetakse need taotlused läbi vaatamata).

Eeltoodust lähtuvalt palume sõnastada eelnõu selliselt, et nime muutmise piirangust hõlmatud isikud saaks abiellumisel perekonnanime muuta üksnes abielu eel viimati kantud perekonnanime täiendamise teel abikaasa perekonnanimega (kehtiva nimeseaduse § 10 lg 2 p 2).

10. Eelnõu §-ga 35 nähakse ette isikunimekomisjoni moodustamine. Palume seletuskirjas selgitada, kas ja kuidas on moodustatud komisjon teabevaldaja avaliku teabe seaduse (edaspidi AvTS) § 5

mõttes, kas tal on juurdepääs asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teabele ning kas tema loodud teave on avalik teave. Näiteks annab eelnõu § 35 lõige 3 annab komisjonile õiguse oma ülesannete täitmiseks saada nimetoimingute küsimustes riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutustelt vastuseid. Riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutused on teabevaldajad AvTS-i mõttes. Tekib küsimus, et kui komisjon küsib asutusesiseseks kasutamiseks (edaspidi AK) mõeldud teavet, kas asutuse juhil lasub kohustus vastavat teavet anda või kehtib siin jätkuvalt AvTS-iga ette nähtud asutuse juhi otsustada, kas AK-teave väljastada.

Palume seletuskirja täiendada vastavate selgitustega.

11. Seletuskirja 4. osas käsitletakse eelnõu terminoloogiat, sh isikunime kui uut terminit. Seletuskirja 2.3 alaosas tuuakse välja, et eelnõu koostamisel on võimaluse korral arvestatud väljatöötamiskavatsuse kohta esitatud ettepanekutega. Enne käesoleva eelnõu väljatöötamist valmis 2020. aastal nimeseaduse terviktekst, mis ministeeriumite poolt kooskõlastati ja mis esitati Vabariigi Valitsusele ning milles sisalduvatest põhimõtetest on eelnõu koostajad ka lähtunud. Seletuskirjast ei selgu, mis etapis ja miks otsustati „nimeseaduse“ asemel hakata kasutama „isikunimeseadus“ ning miks kehtiva seaduse termineid, mõisteid enam ei kasutata.

Palume seletuskirja täiendada.

II. Täiendavad märkused

12. Uus isikunimeseadus peab tagama, et toimima jääksid juba olemasolevad (sündmus)teenused isikule nime andmisel (lapse sünni teenus) ning nime muutmisel. Samuti peab eelnõu toetama ka tulevikus arendatavaid (sündmus) teenuseid, mis on seotud isikute nimedega.

Palume seletuskirja täiendada, avades seost olemasolevate ja kavandatavate teenustega.

13. Varasematel kooskõlastusringidel on nimeseaduse muutmise eelnõu seletuskirjades esitatud statistikat eelnõu sotsiaalse mõjude osas. Nimelt:

„Mõju sihtrühm: isikud, kes soovivad oma nime muuta, kuid kes on süüdi mõistetud karistusseadustiku §-s 89, 90, 91, 91¹, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 98¹, 99, 100, 100¹, 101, 102, 102¹, 102², 102³, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114 või 118¹, § 133 lõikes 2, § 134 lõikes 2, §-s 135, 141 või 142, § 143 lõikes 2, § 143¹ lõike 2 punktis 1 või §-s 143², 145, 145¹, 146, 175, 175¹, 176, 177, 177¹, 178, 178¹, 179, 184, 185, 187, 231, 232, 233, 234, 234¹, 234², 235, 235¹, 235², 235³, 236, 237, 237¹, 237², 237³, 237⁴, 237⁵, 237⁶, 238, 255, 256, 268, 394, 403, 404, 405, 414, 415 või 418 sätestatud süüteos ja kelle karistusandmed ei ole karistusregistrist kustutatud.

Käesoleval juhul on piiratud teatud süütegusid toimepannud isikute vabadust oma nime muuta ehk on piiratud nende isikute põhiõigust vabale eneseteostusele.

*Sihtrühma suurus on väike, sest karistusseadustiku §s 89, 90, 91, 91¹, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 98¹, 99, 100, 100¹, 101, 102, 102¹, 102², 102³, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114 või 118¹, § 133 lõikes 2, § 134 lõikes 2, §-s 135, 141 või 142, § 143 lõikes 2, § 143¹ lõike 2 punktis 1 või §-s 143², 145, 145¹, 146, 175, 175¹, 176, 177, 177¹, 178, 178¹, 179, 184, 185, 187, 231, 232, 233, 234, 234¹, 234², 235, 235¹, 235², 235³, 236, 237, 237¹, 237², 237³, 237⁴, 237⁵, 237⁶, 238, 255, 256, 268, 394, 403, 404, 405, 414, 415 või 418 sätestatud süütegude eest süüdimõistetud inimesi on vähem kui 5% elanikest. **Isikuid, kellel on 2020. aasta mai seisuga kehtiv karistus eelpool välja toodud kvalifikatsioonide alusel, on kokku u 6000.** Täieliku statistikat selle kohta, kui palju taotlusi esitasid uue isikunime saamiseks inimesed, kes on süüdimõistetud eespool nimetatud süütegudes, ei ole võimalik olnud teha, kuivõrd andmeid uue isikunime taotleja karistuste kohta ei kogutud ega arvestatud uue isikunime andmise menetluses.“*

JDM tegi märkuse, milles palusime 2020. a statistikat värskendada või selgitada, miks on esitatud viie aasta tagused andmed.

Järgmisel kooskõlastusringil oli nimeseaduse versioonist see number välja jäetud. Ka käesolev eelnõu ei sisalda numbrit 6000. Eeldatavasti ei ole vähemalt 6000 isikut vahepealsel ajal olematuks muutunud. Palume selgitada, kas varasemalt esitatud number oli väär ja seetõttu seda enam ei kasutata ka käesoleva eelnõu seletuskirjas.

III. Normitehnilised, terminoloogilised ja mõjumärkused

- 14.** Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud normitehniliste ja terminoloogiliste märkustega ning märkustega eelnõu mõjuanalüüsi kohta.

Vastavalt Vabariigi Valitsuse reglemendi § 6 lõikele 5 palume eelnõu esitada Justiits- ja Digiministeeriumile täiendavaks kooskõlastamiseks pärast praegusel kooskõlastamisel saadud arvamuste läbivaatamist ja vajaduse korral eelnõu parandamist, et enne eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist kontrollida selle vastavust hea õigusloome ja normitehnika eeskirjale.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Lisad: Eelnõu ja seletuskirja failid Justiits- ja Digiministeeriumi märkustega.

Maarja-Liis Lall 54770628
maarja-liis.lall@justdigi.ee

Karin Maisvee
Helen Uustalu
Kaia Läänemets-Ester
Guido Pääsuke
Martin Ziehr
Mari Keskküla
Einar Hillep
Kertu Tuuling
Joel Kook